
Direktore Dagnija Baltiņa
2025. gada 7. martā

**Latvijas Nacionālās bibliotēkas
zinātniskās darbības stratēģija
2025.–2028. gadam**

Kas ir LNB?

Latvijas Nacionālā bibliotēka (turpmāk – LNB) ir Latvijas Republikas vispārpieejama universāla zinātniskā bibliotēka, kas kalpo visas nācijas intelektuālajai attīstībai. LNB ir visu Latvijas Republikas iespieddarbu glabātāja, nacionālo bibliogrāfisko resursu veidotāja un valsts bibliotēku sistēmas attīstības centrs. LNB ir Latvijas Republikas nacionālās bagātības sastāvdaļa.

LNB kā zinātniskas institūcijas misija:

Ar starpdisciplināru un inovatīvu sociālo zinātņu, humanitāro un mākslas zinātņu un krājuma izpēti pētījumu palīdzību stiprināt sabiedrības izaugsmi, izglītību un demokrātijas procesus.

Vīzija: LNB ir vadošais spēks jaunu zināšanu radīšanā, kas saistītas ar grāmatniecību, informācijas apriti, bibliotēku vēstures un attīstības jautājumiem, lasīšanas vēsturi, šodien un nākotni, apgaismības vērtībām un idejām un to mūsdienu kontekstiem, un nozīmīgs vadošais partneris nacionālos un starptautiskos humanitāro un sociālo zinātņu pētījumu projektos Latvijas un starptautiskajā zinātniskajā ainavā. LNB padziļinātā akadēmiskā ekspertīze un izcilība zinātnes komunikācijā nodrošina LNB pienesumu un klātbūtni nacionālos un starptautiskos jautājumos, kā arī nodrošina LNB kā inovāciju un sarunu telpas atbilstību mūsdienu sabiedrības izaicinājumiem.

LNB zinātniskās darbības pašreizējais raksturojums

Kopš 2007. gada LNB ir zinātniska institūcija. Ap 70 % LNB lasītāju ir studējošie un pētnieki. 2021. gada sākumā Izglītības un zinātnes ministrija īstenoja LNB kā zinātniskas institūcijas darbības starptautisko novērtējumu, un LNB tika novērtēta ar augsto vērtējumu 4 (ļoti labi), bet attiecībā uz attīstības potenciālu saņēma visaugstāko novērtējumu 5 (izcili), izceļot

institūcijas potenciālu, sasniegto starpdisciplināritāti un spēju pētījumus kontekstualizēt plašākā reģionālā un Eiropas līmenī.

LNB attīstības stratēģijā 2024.–2028. gadam par LNB pētniecības administratīvās pārvaldības pilnveidi izvirzīts uzdevums nostiprināt LNB kā zinātnisku institūciju, kā arī pilnveidot pētniecības administratīvo pārvaldību LNB un zinātniskās izdevējdarbības organizēšanu.

LNB līdzšinējie panākumi un prestižs Latvijas akadēmiskajā kopienā balstās vairākos apstākļos:

1. LNB nodrošina pilna apjoma **zinātniskās slodzes** vai daļējas zinātniskas slodzes personālam un sekmē labvēlīgus zinātniskā darba apstākļus un piekļuvi krājumam.
2. LNB mērķtiecīgi veicina **akadēmisko brīvību**, nodrošinot pētniekiem iespējas patstāvīgi formulēt un plānot zinātniskās tēmas, kas rezultējies inovatīvos pētījumos.
3. LNB stratēģiskie mērķi nosaka **līdzsvaru** starp (1) datu analīzi, kvantitatīviem un statistiskiem pētījumiem un (2) teorētiskiem, vēsturiskiem un interpretējošiem pētījumiem, abiem šiem virzieniem savstarpēji mijiedarbojoties.
4. LNB ir vienlaikus **gan kultūras, gan zinātniska institūcija** un tas nosaka produktīvu sintēzi starp zinātnisko darbu un sabiedrības uzrunāšanu un iesaisti. LNB mērķtiecīgi īsteno tādu zinātnes komunikāciju (t.sk. izstādes, lasījumi, populārzinātniskas publikācijas), kas balstās kvalitatīvās avotu studijās, jaunu izpētes kolekciju veidošanā un vienlaikus arī zinātnisko prioritāšu formulēšanu sinerģijā ar sabiedrības aktualitātēm un problēmām. Stratēģiski tiek plānotas jaunu kolekciju izveides (speciālo krājumu materiālu daudzveidība), ietekmējot potenciālos zinātniskās izpētes virzienus.
5. LNB ir viens no vadošajiem Latvijas **digitālo humanitāro zinātņu centriem**, izglītībai un zinātnei nozīmīgu Latvijas e-resursu veidotāja (t.sk. liela mēroga digitalizācijas projektu veikšana LNB un augstskolu krājumiem).
6. LNB ir bagātas grāmatniecības vēstures pētniecības tradīcijas un izkopta grāmatniecības vēstures pētniecības skola kopš 1960. gadiem, kā arī tā ir vadošais pētniecības centrs atmiņu institūciju krājumu pētniecības jautājumos un jaunu ideju atklāšanā.
7. LNB ir piesaistījusi finansējumu zinātnisku projektu īstenošanai, tostarp gūstot panākumus Valsts pētījumu programmas un fundamentālo un lietišķo pētījumu programmas konkursos, kā arī regulāri startējot kā partneris gan starptautiska, gan nacionāla mēroga zinātniskos projektos.

Taču LNB īstenojamajā zinātniskajā darbībā ir vērojamas vājās puses, kas saistītas gan ar ārējiem, gan iekšējiem faktoriem.

1. LNB joprojām nesaņem Zinātniskās darbības likumā noteikto **bāzes finansējumu**, kura piesaiste ir rekomendēta arī 2019. gada starptautiskajā izvērtējumā.
2. LNB ir **nepietiekams pilnā slodzē nodarbināto pētnieku skaits**, kas saistīts ar šķēršļiem jaunu darba vietu atvēršanā un projektos piesaistītā zinātniskā personāla ilgtermiņa nodarbināšanā.
3. LNB pētījumu virzienos vērojama **fragmentācija**, kas daļēji saistīts ar Latvijas zinātnes politikas virzību uz īstermiņa zinātniskajiem projektiem, bet vienlaikus ir arī sekas nepietiekamai iekšējai komunikācijai un sadarbībai departamentu starpā. Tas rada decentralizācijas un pārredzamības trūkuma riskus.
4. LNB **Zinātniskā padome** tikai daļēji mērā piedalās zinātniskās darbības koordinēšanā, prioritāšu noteikšanā, zinātniskajā darbā iesaistītā personāla konsultēšanā. Tas risināms, izstrādājot jaunu Zinātniskās padomes nolikumu.
5. Dati, ko uzkrāj, apkopo un sistematizē dažādi LNB departamenti, līdz šim informācijas aprites problēmu dēļ **nepietiekami ir integrēti zinātniskajā darbā**, vienlaikus arī līdz galam nenodrošinot tās redzamību pētniekiem no citām institūcijām.
6. Ilgstošs kopīgas zinātniskās darbības stratēģijas trūkums.

Cilvēki

Lai būtu iespējams pilnībā izmantot pētnieku kompetences un zināšanas, personāla politikā attiecībā uz pētniekiem arī turpmāk nodrošināsim labvēlīgu vidi atšķirīgām pieejām darba plānošanā un metodēs, atbalstīsim patstāvīgu lēmumu pieņemšanu un darba organizāciju, kā arī sekmēsim radošu neatkarību un elastīgu pieeju individuālu problēmu risināšanā. Tāpat arī LNB ir būtiski atbalstīt dažādību zinātniskā personāla atšķirīgajos ambīciju līmeņos, zinātniskās komunikācijas kanālu izvēlē, publikāciju un iniciatīvu plānošanā.

2019. gada izvērtējumā tika rekomendēts **palielināt pilnā slodzē nodarbināto pētnieku skaitu**, vienlaikus gan atzīstot, ka līdz zināmai robežai mērķtiecīgs ir arī pašreizējais jauktais modelis (pilnas slodzes un daļslodzes). Lai īstenotu mērķi palielināt zinātnisko personālu, vispirms attīstīsim atbalsta personālu zinātnisko projektu izstrādei (gan zinātnes tehnisko personālu, gan zinātni apkalpojošo personālu atbilstoši Zinātniskās darbības likumā definētajām kompetencēm). Tieši projekti ir viens no primārajiem jaunu pētnieku piesaistes veidiem. Tāpat celsim jau esošā zinātniskā personāla kvalifikāciju, lai sekmētu iemaņu apgušanu ne tikai projektu pieteikumu sagatavošanā, bet arī visos projektu īstenošanas posmos un veicinātu un atbalstītu to starptautisko apriti.

Turpināsim īstenot zinātnisko darbību ciešā sadarbībā ar **LNB darbiniekiem**, kuriem zinātniskais darbs nav prioritāra amata funkcija, bet kuru **kompetences ir svarīgas pētījumu īstenošanā**. To panāksim, sekmējot bibliogrāfiskajā un bibliotekārajā darbā nodarbinātā personāla akadēmisko izaugsmi un veicinot iesaisti zinātniskajā darbā dažādos līmeņos. Piesaistīsim doktorantus darbā LNB, nodrošinot paaudžu pārmantojamību. Līdzās pilnas slodzes pētnieku piesaistei LNB izvērtēsim tādas alternatīvas formas kā asociēto pētnieku piesaiste uz noteiktu laiku, izmantojot dažādus finansējuma avotus (t.sk. Valsts kultūrkapitāla fonda radošās stipendijas).

Izvērtēsim nepieciešamību pēc **stratēģijas studentu-praktikantu uzņemšanai bibliotēkā**, nodrošinot tiem īpašu statusu un piekļuvi krājumam atbilstoši LNB noteiktajām kārtībām un lietošanas noteikumiem; atbalstot studējošos, piedāvājot konsultācijas vai organizējot studiju darbu apbalvošanu, kas saistīti ar LNB zinātniskā darba virzieniem.

Īstenosim pasākumus **labvēlīga psiholoģiskā un intelektuālā klimata** veicināšanai zinātniskā personāla vidū, kā arī nepieciešamā atbalsta nodrošināšanai un diskusiju kultūras sekmēšanai. Šai ziņā pirmie soļi ir: ciešāka sadarbība starp Zinātnisko padomi un departamentu vadītājiem; starpdepartamentu projektu vai atsevišķu iniciatīvu atbalstīšana; uz pieredzes apmaiņu vērstu domnīcu un semināru organizēšana. Iespēju robežās nodrošināsim atbalstu kolektīvu pētījumu īstenošanai, sekmējot pētniecisko grupu veidošanos.

Izstrādāsim **ceļa karti zinātniskajā darbībā iesaistītā personāla un zinātniskās darbības rezultātu korektam atspoguļojumam** nacionālajās un starptautiskajās datubāzēs (tostarp nodrošinot katram pētniekam publiski pieejamu pētnieka profilu, ORCID numuru, korektu un pilnvērtīgu informāciju NZDIS u.c.).

Zinātniskās darbības programma

Zinātniskās programmas īstenošanā galvenā nozīme būs **Zinātniskajai padomei**. Lai tā varētu veikt šo funkciju pilnā apmērā, izstrādāsim Zinātniskās padomes nolikumu un paplašināsim Zinātniskās padomes sastāvu, pēc iespējas ietverot tajā pārstāvjus no visām struktūrvienībām, kurās tiek īstenots zinātniskais darbs.

Krājuma izpēte. LNB ir atbildīga par krājuma, kas ir tās pārziņā, izpēti. LNB krājums ir unikāls resurss, kas pieļauj tikpat daudzveidīgas zinātniskās izpētes tēmas, cik daudzveidīgas ir tā kolekcijas. LNB īstenotā krājuma izpēte turpinās nodrošināt aktuālas zināšanas par krājumā uzglabātajām vienībām, to radīšanas kontekstu, par to ietekmi uz kultūru, identitāti, un sabiedrības attīstību kopumā. Īpaši svarīgi būs stiprināt saikni starp pētniecību un katalogizāciju. Ar pētniecību no iekšpuses LNB nodrošinās informācijas pieejamību par tās

krājumu, sekmēs daudzpusīgas tālākas, padziļinātas izpētes iespējas no dažādu zinātnes nozaru skatupunkta gan Latvijas zinātnieku kopienā, gan ārvalstīs. Tāpēc veicināsim krājuma redzamību un atklājamību, izgaismojot tās krājuma daļas, kas nozīmīgi papildina ne vien mūsdienu akadēmiskās kopienas aktuālās izpētes tēmas, bet arī priekšstatus par kultūru, identitāti un mantojumu plašākā sabiedrībā, aktualizējot krājumu tai būtiskos kontekstos. Šī iemesla dēļ zinātnisko darbu aktīvi virzīsim tajos virzienos, kas ir balstīti LNB vērtībās un saistīti ar laikmetīgām problēmām, demokrātisku un iekļaujošu sabiedrību, kritisko domāšanu, nacionālās identitātes stiprināšanu. Lai atklātu LNB krājumā ietvertos plašos un atšķirīgos kultūras, mākslas un sabiedrības aspektus, to izpētē izmantosim starpdisciplināru pieeju.

Zinātniskā izpēte ir arī nozīmīgs atbalsts krājuma ekspertiem, formulējot jaunus virzienus komplektēšanā un identificējot tukšās vai nepietiekami aizpildītās vietas krājuma kolekcijās.

Grāmatniecības vēstures un mūsdienu stāvokļa izpēte (t.sk. izdevējdarbības statistika).

Grāmatzinātne paredz vienlaikus gan pagātnes, gan mūsdienu norišu izpēti vienotā ietvarā. Līdz ar to šī nozare atšķirībā no tradicionālajiem vēstures pētījumiem vai mūsdienu socioloģiskām studijām vismērķtiecīgāk sekmē mantojuma izpētes relevanci aktuālo problēmu risināšanā, padziļinātas dimensijas piešķiršanu laikmetīgām debatēm, atvērtību un robežu šķērsošanu akadēmiskajā telpā. Grāmatzinātne ir transdisciplināra nozare, kurā satiekas dažādas metodoloģijas un izpētes objekti. Šo nozares potenciālu realizēsim LNB zinātniskā personāla piesaistē un zinātniskajos projektos.

Galvenās LNB prioritātes grāmatzinātnes izpētē formulējamās vairākos līmeņos:

1. Panākt ciešāku sinerģiju starp vēsturisko un laikmetīgo procesu izpēti, gan integrējot abas perspektīvas individuālos pētījumos, gan veidojot atšķirīgos periodos ieinteresētu pētnieku grupas, kas pievēršas radniecīgiem objektiem (izdevējdarbība, lasīšana, bibliotēkas, vārda brīvība).
2. Sekmēt avotos balstītas zināšanas un drošticamību kā nozīmīgu balstu publiskai kultūras mantojuma komunikācijai.
3. Veidot līdzsvaru starp teorētiskiem un empīriskiem pētījumiem. Latvijas kultūras avotu izpētes specifika nosaka uzdevumus šī līdzsvara sasniegšanai. Atsevišķās jomās vēl aizvien trūkst pamata informācijas par noteiktām tēmām, tas rada šķēršļus kvalitatīvai teorētiskai diskusijai un metodoloģisko instrumentu izstrādei. Vienlaikus ir iespējams identificēt tēmas (piemēram, padomju kultūras mantojums), kurās produktīvai avotu izpētei nepieciešams papildināt pētnieku teorētiskās zināšanas un izvirzīt metodoloģiju kā

primāru līdzās empīriskiem pētījumiem. LNB krājums ir piemērots izejas punkts, lai aktualizētu un attīstītu diskusiju par teorijas limitiem un nozīmi mantojuma izpētē.

4. Konceptualizēt grāmatniecības ķēdi. Komunikācijas modelis, kas ticis izstrādāts 20. gadsimta otrajā pusē Roberta Darntona un citu pētnieku darbos, ļauj saslēgt dažādos grāmatzinātnes pētījumu virzienus vienotā sistēmā, īpašu uzsvāru liekot uz bibliotēku vēsturi.
5. Formulēt un mērķtiecīgi plānot noteiktas grāmatzinātnes izpētes tēmas, samērojot tās ar nozares spēju sekmēt kultūras mantojuma saglabāšanas stratēģijas, izcelt marginalizētas vai aizmirstas balsis, vēsturiski izstumtus naratīvus vai zināšanas, veicināt izpratni un iedvesmot refleksiju par informācijas apriti, kritisko domāšanu, komunikācijas sistēmu evolūciju, sociālo pārmaiņu ģenēzi, medijpratību.
6. Turpināt grāmatzinātnes jomu izpēti, kas pēdējās desmitgadēs jau ir nostiprināta LNB akadēmiskajā tradīcijā: vācbaltiešu loma latviešu grāmatniecībā; grāmatniecības vēsture pirms 1918. gada (reformācija, baroks, apgaismība, nacionālā atmoda); cenzūras un bibliotēku izpēte; Latvijas Republikas pirmās neatkarības posma, padomju okupācijas laika un 20. gadsimta latviešu trimdas grāmatniecības vēstures izpēte, kurā ir plašāku monogrāfisku pārskata publikāciju trūkums un kuras analīze un interpretācija ir svarīga arī mūsdienu grāmatniecības procesu izpratnei.
7. Identificēt un iekļaut zinātniskās darbības plānos līdz šim nepietiekami pētītas tēmas. Tās ietver, piemēram, sieviešu ieguldījumu grāmatniecības vēsturē; latgaliešu, lībiešu, ebreju, poļu kopienu vietu Latvijas grāmatniecībā; grāmatas materialitāti; bērnu un jaunatnes grāmatniecību, tostarp ilustrāciju mākslu.
8. Sekmēt kontinuitāti starp pagātnes pētījumiem un mūsdienu zinātniskajām prioritātēm. LNB akadēmiskās tradīcijas ietiecas jau 20. gadsimta vidū, un, lai novērstu fragmentācijas riskus, nodrošināsim, lai jaunas iniciatīvas turpinātu un padziļinātu iepriekšējos projektus, zinātniskie temati tiktu kontekstualizēti lielāka mēroga vīzijā un tādējādi tiktu sekmēta veiksmīgāka publiskā komunikācija un finanšu piesaiste.
9. Attīstīt nacionālās bibliogrāfijas pētniecību, apzinoties tās būtisko vietu valsts izdevējprodukcijas saglabāšanas un ilgtermiņa pieejamības un dzīvotspējas nodrošināšanā. Ar tās palīdzību uzturēsim kultūras un valodas izpausmes, veidojot pamatu turpmākai kultūras pētniecībai un sabiedrības izglītošanai. Sistemātiski un mērķtiecīgi pārvaldīsim šos datus, lai tos varētu izmantot zinātniskai analīzei un kultūrpētniecībai, veicinot jaunas atziņas un inovācijas kultūras nozarē.
10. Turpināt regulāru bibliotēku statistikas datu analīzi, kas sniedz būtisku ieguldījumu nozares attīstībā. Tie piedāvā kvantitatīvu un kvalitatīvu pamatu bibliotēku darbības

izvērtēšanai un analīzei, nodrošinot pētniekus un nozarē strādājošos ar informāciju, kas palīdz identificēt tendences, izprast resursu izmantošanu un vērtēt bibliotēku sektora ietekmi.

Lasīšanas vēsturisko un mūsdienu paradumu izpēte. LNB pētnieku ieskatā lasītāji ir visaktuālākais un visstraujāk pārmaiņām pakļautais elements grāmatniecības ķēdē (skat. 2023. gadā publicēto [Lubļanas manifestu](#)). Informācijas aprīte elektroniskā veidā, saīsinātās formās, citātos, un pat valodas lietojumā, mainījusi sabiedrības ieradumus. Būtiski mainījušies lasīšanas ieradumi un lasītprasme. LNB izvirza mērķi pētīt lasīšanas ieradumu izmaiņas un veicināt lasīšanas prasmju, tai skaitā, informācijas uztveres un izpratnes attīstību. Lasīšanas vietu, veidu un apjoma izmaiņas ietekmē bibliotēku sniegto pakalpojumu un rada nepieciešamību padziļināti pētīt jaunākās tendences. Lasītprasmei ir būtiska nozīme Latvijas kā drošas, demokrātiskas sabiedrības attīstībā. Tāpēc izvirzīsim šo tēmu stratēģisko pētījumu centrā, citus grāmatniecības ķēdes posmus integrēti aplūkojot kā fenomenus, kurus tiešā veidā ietekmē lasīšanas transformācijas. Šādā perspektīvā iezīmējas vairāki tematiskie bloki:

1. Pagrieziena punkti lasīšanas vēsturē Latvijā un citviet pasaulē. Kaut gan centrālais fokuss šādi ievirzītā pētījumā visdrīzāk saistās ar “lasīšanas revolūciju” un “informācijas pārslodzi” apgaismības laikmetā, ir svarīgi identificēt arī citus lūzuma periodus, kuru izpratne būtiski mazina spekulāciju riskus prognozēs par lasīšanu 21. gadsimtā un līdz ar to veicina mērķtiecīgāku rīcībpolitikas dokumentu un rekomendāciju izstrādi.
2. Bērnu un jaunatnes lasīšanas paradumu izpēte vēsturiskā un laikmetīgā griezumā, attīstot sinerģiju ar proaktīvu darbību mūsdienu procesu virzīšanā.
3. Tādu zinātniskās izpētes jautājumu aktualizēšana, kas saista atšķirīgas lasīšanas stratēģijas ar kritisko domāšanu un informācijpratību.
4. Lasīšanas paradumu kontekstualizācija dažādu mediju, kultūras un izklaides produkcijas, digitālo tehnoloģiju ainavā.

Digitālās humanitārās zinātnes. Mūsu mērķis ir humanitāro zinātņu digitālo resursu attīstīšana, ekosistēmas fragmentācijas mazināšana un resursu globālās konkurētspējas veicināšana. LNB zinātniskajā darbībā tieksimies uz to, lai digitālā pētniecība nav nodalīta kā atsevišķs virziens vienas struktūrvienības ietvaros, bet tiktu vairāk horizontāli integrēta citās pētījumu tēmās. LNB jau ir sevi nostiprinājusi kā vienu no digitālo humanitāro zinātņu virziena līderēm Latvijā – sadarbības tīkla *digitalhumanities.lv* veidotāja, teksta digitālās pētniecības infrastruktūras veidotāja (pilotprojekti *corpuss.lnb.lv*, *proza.lnb.lv*) –, nākamajā stratēģijas posmā paplašināsim digitālās pētniecības kapacitāti fundamentālo pētījumu īstenošanā.

Mēs integrēsim digitālo tehnoloģiju, mākslīgā intelekta un citu skaitļojošo tehnoloģiju potenciālu humanitāro nozaru pētījumos. Digitālo tehnoloģiju algoritmi ne tikai atvieglo informācijas meklēšanu, bet arī optimizē metadatu veidošanu. Digitālo humanitāro zinātņu rīki attīsta algoritmus, kas pētniekiem palīdz identificēt avotus, īstenot liela apjoma attēlu kolekciju analīzi, sekmēt tālās lasīšanas metodes un lasītāju recepcijas pētījumus, izmantojot semantisko pārmaiņu un noskaņojuma analīzi, radikāli izmainīt pētījumus par tekstu autorības noteikšanu, bagātināt zināšanas par grāmatniecības ķēdes locekļu savstarpējiem tīklojumiem un žanru klasifikāciju. Paredzams, ka pārskatāmā nākotnē humanitāro zinātņu pētījumos līdzās avotiem aizvien lielāku nozīmi iegūs metadati, bet detaļpētījumu vietā sāks dominēt panorāmiski pētījumi par ilgstošiem laika periodiem un vispārējām tendencēm. Lai varētu pilnvērtīgi izmantot šīs iespējas, pētnieki apgūs padziļinātas zināšanas digitālo tehnoloģiju izmantošanā. Vienlaikus veicināsim apziņu par digitālo tehnoloģiju limitiem kontekstuālā problēmu izpratnē un interpretācijā.

Digitālās pasaules kontekstā svarīga tēma LNB pētniekiem ir informācijas ētika un intelektuālā īpašuma izpēte, kā arī jautājumi, kas saistīti ar informācijas pieejamību.

Sadarbība

LNB zinātniskajās aktivitātēs sadarbība ir nozīmīga vērtība gan institūcijas iekšienē, gan attiecībās ar partneriem Latvijā un ārvalstīs.

1. **LNB struktūrvienību starpā** īstenosim ideju apmaiņu un savstarpēji papildinošu zinātnisko tēmu identificēšanu, sadarbību to formulēšanā un projektu realizācijā. Balstoties atsevišķu līdzšinējo starpdepartamentu projektu veiksmīgajā pieredzē, izmantosim vadošo pētnieku potenciālu sniegt atbalstu krājuma ekspertiem zinātnisku publikāciju izstrādē un pētāmo tēmu akadēmiskā kontekstualizācijā, savukārt krājuma ekspertu kompetences mērķtiecīgi izmantosim avotu, materiālu, zinātniskās izpētes tematu identificēšanā. Rīkojot seminārus un domnīcas, veicināsim iekšējo diskusiju kultūru un izmantosim iespējas, ko sniedz komandas darbs starp dažādu disciplīnu, dažādu akadēmisko kvalifikāciju, dažādu paaudžu pārstāvjiem. Atbalstīsim ne vien individuālus, bet arī grupu pētījumus.
2. Kā izglītības institūcija LNB veiksmīgi īsteno dažādas izglītojošas aktivitātes dažādos līmeņos, taču īpaši padziļināsim un mērķtiecīgi un plānveidīgi virzīsim **sadarbību ar augstākās izglītības iestādēm** zinātniskajā darbībā. LNB tiecas uz regulāru, saskaņotu, plānotu sadarbību ar augstākajām mācību iestādēm, paredzot LNB pētnieku iesaisti kā studentu izglītošanā, tā sadarbībā ar augstākās izglītības mācību iestādēm, palīdzot formulēt studentu pētniecisko darbu tēmas (piemēram, sasaucoties ar krājuma izpētes

prioritātēm) un sniedzot konsultācijas šo darbu izstrādē. Šobrīd minētās aktivitātes tiek īstenotas vai nu epizodiski, vai arī blakus darba formā, bet nav pilnībā integrētas LNB zinātniskajā darbībā. Tas pats sakāms par sistemātisku studentu iepazīstināšanu ar LNB krājumu, kas jau ir uzsākta un ko mērķtiecīgi atbalstīsim arī turpmāk.

3. Nodrošinot atbalstu pētniecībai, LNB zinātniskais personāls regulāri sniedz **konsultācijas** citu institūciju pētniekiem, bibliotēkā nodarbinātajiem pētniekiem ir specializēta ekspertīze, kas izriet no krājuma pārzināšanas un spēj papildināt, piemēram, universitāšu mācībspēku redzesloku. Turpināsim stiprināt LNB lomu ne tikai kā atbalsta funkciju veicējam zinātnisko pētījumu īstenošanā, bet kā partnerim zinātniskos projektos ar Latvijas un ārvalstu zinātniskajām institūcijām. Nostiprinot LNB nišu akadēmiskajā kopienā, priekšplānā izvirzīsim ne vien LNB unikālās zinātniskās izpētes tēmas, bet arī LNB nozīmi kā **forumam un platformai**, kas nodrošina tīklošanos starp pētniekiem un kalpo kā ideju un nākotnes scenāriju kalve. Strādāsim pie tā, lai LNB nākotnē nostiprina savu vietu Latvijas zinātnes ekosistēmā kā starpdisciplinārs pētījumu centrs un domnīca, kas nodrošina tiltu starp zinātni un sabiedrību. Zinātniskajā darbā nodrošināsim piemērotus apstākļus **amatierzinātnes iespējām un sabiedrības iesaistei**.
4. Viens no sadarbības veidiem ir arī **kopīgi zinātniskie projekti**. Turpināsim veidot kopīgus Valsts pētījumu programmu un citus zinātniskos projektus, darbojoties gan kā vadošais partneris, gan kā partneris kopā ar Latvijas un ārvalstu zinātniskajām institūcijām.
5. Svarīga ir starptautiskā sadarbība **nacionālās bibliogrāfijas** datu izmantošanā, kas ļauj harmonizēt metadatus un dalīties ar pārvaldības pieredzi, kas ir īpaši nozīmīgi digitālā mantojuma kontekstā. Nodrošināsim kultūras mantojuma datu sadarbību, lai institūcijas varētu efektīvi apmainīties ar informāciju un uzlabot kopējās zināšanu infrastruktūras efektivitāti.
6. LNB mērķis ir savu resursu ietvarā nodrošināt iespēju arhivēt un saglabāt Latvijas zinātniskajās institūcijās veikto pētījumu rezultātus, **veidot datu uzglabāšanas un pieejamības infrastruktūru**. Zinātniskās informācijas vākšanu, datu pārvaldību, ilgtermiņa arhivēšanu, atvērtas piekļuves nodrošināšanu un datu apmaiņu ar citām valsts un augstskolu informācijas sistēmām nākotnē saskatām kā vienu no LNB funkcijām.

Zinātnes komunikācija

Panāksim, lai zinātniskās darbības rezultāti, jauniegūtie fakti un secinājumi būtu sabiedrībai pieejami, atpazīstami un ātri pieejami. To nodrošināsim, īstenojot šādus pasākumus:

1. **Redzamība sabiedrībā.** Turpināsim publisko komunikāciju un atbalsta nodrošināšanu populārzinātnisku pasākumu un produktu veidošanai. Lai pilnībā izmantotu LNB rīcībā esošos resursus un veiksmīgo sadarbību ar medijiem, precīzāk un skaidrāk identificēsim mērķa grupas un to vajadzības. Noteiktu mērķa grupu apzināšanās būs lietderīga arī zinātniskās izpētes tēmu un prioritāšu formulēšanā. Nodrošināsim informācijas par LNB pilnību NZDIS un sekmēsim digitālo kolekciju veidošanu.
2. **Izstāžu, norišu un citu populārzinātniskās komunikācijas rezultātu redzamība.** LNB resursi un jau nostiprinātā tradīcija nodrošina to, ka pētījumi tiek plānoti vienlaikus ar to komunikāciju. Nodrošināsim to, ka rakstus, monogrāfijas, konferenču prezentācijas papildina izstādes vai krājuma izlases, izstādes izdevumi, populārzinātniskas norises vai publikācijas, intervijas, raidieraksti, izglītības programmas, virtuālas izstādes, Nacionālās enciklopēdijas šķirķļi u. c.
3. **Starptautiska redzamība.** LNB ir veiksmīgas starptautiskās sadarbības iestrādes, un LNB infrastruktūra, pētnieku akadēmiskā darba pieredze ārpus Latvijas, izpētes tēmu relevance padara to par pievilcīgu sadarbības partneri. Ieguldīsim darbu, lai sekmētu LNB atpazīstamību starptautiskajā akadēmiskajā kopienā tieši kā zinātniskai, ne tikai kultūras institūcijai. Fokusēsim sadarbības un komunikācijas veicināšanu tieši Ziemeļaustrumeiropas reģionā un Vācijā.

Publicēšanās stratēģija un rezultātu izplatīšanas plāns

LNB zinātnisko darbu publicēšanas stratēģijas pamatprincips ir: **kvalitāte ir svarīgāka par kvantitāti**. Viena no LNB stiprajām pusēm ir daudzveidība zinātnisko rezultātu publicēšanā (kolekciju vai izstāžu katalogi, katalogi, bibliogrāfijas, zinātniskas publikācijas, žurnālu raksti, priekšlasījumi starptautiskos akadēmiskos pasākumos utt.), kuru saglabāsim arī turpmāk. Zinātniskā izdevējdarbība ir kļuvusi par nozīmīgu LNB darbības jomu, kuras attīstība labvēlīga finansējuma un personāla atbalsta apstākļos paredz likumsakarīgu virzību par pilnvērtīgi funkcionējošu apgādu.

Galvenais LNB publicētais izdevums ir **LNB Zinātniskie raksti** – starpdisciplinārs žurnāls, kuru bibliotēka izdod kopš 1964. gada un kas indeksēts *Scopus* datubāzē. Mērķtiecīgi plānojot redakcionālo politiku, nodrošinām to, ka šis izdevums kļūst par nozīmīgu akadēmiskās kopienas forumu Baltijas mērogā.

Publicēšanās stratēģijā prioritāra nozīme ir ievērot **līdzsvaru starp nacionālām un starptautiskām publikācijām**. Plānojot zinātniskās darbības rezultātu komunikāciju, atbalstīsim un motivēsim pētniekus ietvert savos nodevumos abus publikāciju veidus,

novēršot risku, ka viens no tiem kļūst dominējošs. Plānošanas dokumentos pievērsīsim uzmanību LNB pētnieku atbildībai jautājumā par latviešu valodas statusu akadēmiskajā vidē un terminoloģijas izkopšanu, kas ir pakļauti riskam, ja nacionālo publikāciju skaits ir mazāks par starptautisko publikāciju skaitu. Veicinot publikāciju skaita pieaugumu tādos izdevumos, kas indeksēti *Scopus* vai *Web of Science* datubāzēs un kuru statusu nosaka Latvijas zinātnes politika, samērosim to ar publikācijām starptautiski nozīmīgos rakstu krājumos un kolektīvās monogrāfijās kas nodrošina LNB pētnieku darba redzamību ārvalstu akadēmiskajā kopienā.

LNB publicēšanās prioritāte ir **atvērto datu nodrošināšana**. Atbalstīsim publikācijas atvērtā piekļuvē, sekmēsīm tās atbilstoši ES atvērtās zinātnes politikai un no tās izrietošajai Latvijas atvērtās zinātnes stratēģija 2021.–2027. gadam. Lai nodrošinātu LNB zinātnisko publikāciju starptautiskās atpazīstamības palielināšanu, veicināsim to pieejamību ne tikai *Scopus*, bet citās akadēmiskajās starptautiskajās datu bāzēs (*CEEOL* u.c.).

Kultūras mantojuma datu publicēšanā pētnieciskajā aspektā ievērosim principu “atvērts pēc noklusējuma”, paredzot, ka dati jāpadara publiski pieejami atvērto datu formā, ja vien nav juridisku vai citu šķēršļu. Atvērtos datus nodrošināsim strukturētā formātā ar pēc iespējas atvērtāku licenci, tādējādi veicinot datu brīvu izmantošanu un integrāciju plašākā informācijas ekosistēmā.

LNB attīstības un darbības stratēģijas 4.4. uzdevumā minēta nepieciešamība “attīstīt un pilnveidot zinātnes komunikācijas pasākumu programmu, lai nodrošinātu to, ka zinātnisko pētījumu rezultāti sasniedz plašu interesentu loku”. Saskaņā ar to plānosim šādus zinātniskās darbības rezultātu un komunikācijas veidus:

1. Starptautiskas zinātniskas konferences.
2. Publiskas lekcijas, akadēmiski lasījumi, semināri, simpoziji un forumi.
3. Zinātniskas un populārzinātniskas publikācijas Latvijā un ārvalstīs.
4. Zinātniskajā darbībā balstītas izstādes ar plašu pavadošo programmu un izstāžu izdevumiem.
5. Digitālās kolekcijas.
6. Rekomendācijas rīcībpolitikas ieviesējiem.
7. Atvērtās datu kopas.

Ietekme

LNB īstenojamie pētījumi sniedz ietekmi uz šādiem sektoriem:

Izglītība

Zinātniskā darbība nodrošina būtisku pievienotumu izglītības nozarei, īpaši **augstākajai izglītībai**. 2019. gada Zinātniskās darbības vērtējumā tika iekļauta rekomendācija lielāku uzmanību pievērst pedagoģisko materiālu sagatavošanai un rīcībpolitikas dokumentu konsultēšanai izglītības sektorā, kuru esam ņēmuši vērā un prioritāri turpināsim īstenot nākamajā plānošanas periodā. Būtiska ir **LNB loma kā “Zināšanu jūdzes” krustpunktam** starp augstākajām izglītības iestādēm (kā Latvijas Universitāte, Rīgas Tehniskā universitāte un Rīgas Stradiņa universitāte) – ne tikai telpiskā Pārdaugavas kontekstā, bet arī kā augstskolu zinātniskās darbības kvalitātes un kapacitātes veicināšanas svarīgam ķēdes posmam.

Kultūra

Zinātniskā izpēte ietekmē gan dažāda līmeņa **bibliotēku** darbību, gan **bibliotēku nozares** attīstību kopumā. Zinātniskās darbības rezultātu komunikācijai un interpretācijai citu kultūru kontekstā ir nozīmīga loma starptautiskajā atpazīstamībā un novērtējumā, un tas sniedz būtisku ietekmi **kultūrdiplomātijas** attīstībā. **UNESCO programmas “Pasaules atmiņa”** reģistra nomināciju popularizēšana un izpēte jaunos rakursos ir svarīga zinātniskās darbības iespaids joma. LNB zinātniskās darbības rezultāti ir resurss Latvijas normatīvo instrumentu, valsts attīstības stratēģiju, politikas dokumentu un rīcībpolitiku pilnveidei. LNB regulāri sagatavo rekomendācijas rīcībpolitikas ieviešanai, šādi īstenojot zinātniskās darbības ietekmi uz **kultūrpolitiku**.

Tautsaimniecība

Zinātniskās darbības īstenošana mijiedarbē vai kopīgās iniciatīvās ar lokālās vēstures entuziastiem, **pašvaldībām, reģionu muzejiem un NVO** veido sociāli ekonomiskās ietekmes līmeni, kas ir cieši saistīts ar **amatierzinātnes** iespēju apzināšanos un izmantošanu zinātniskajā darbībā, kā arī ar **kultūras tūrisma** bagātināšanos. Zinātniskās darbības rezultāti vairo zināšanas, kā arī maina priekšstatus par atsevišķu izdevumu un citu artefaktu vērtību, kas sniedz pozitīvu ietekmi uz **izdevējdarbības un grāmatu tirdzniecības** (ieskaitot lietoto un antikvāro grāmatu tirgu), kā arī **intelektuālā īpašuma un autortiesību sfēru**. Ietekmi uz **augstvērtīga darbaspēka attīstību** nosaka apstākļi, ka šodienas lasīšanas paradumu izpēte vēsturisko procesu kontekstā un iegūto rezultātu interpretācija, sekojot uzvedības zinātnes nostādnēm, sekmē paradumus mainošu priekšlikumu pieņemšanu, tādējādi veicinot kopējo dzīves kvalitāti, tostarp darba rezultativitāti.

Zinātnisko stratēģiju realizēsim caur savu zinātnisko izdevējdarbību, starptautiskām un nacionālām publikācijām un konferenču prezentācijām, izstādēm un daudzveidīgām norisēm. Veidosim sadarbību ar citām zinātniskajām institūcijām un līdzdarbosimies dažādu projektu vadīšanā gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī.

Saistītie dokumenti

[Latvijas Nacionālās bibliotēkas darbības stratēģija 2024.–2028. gadam](#)

[Latvijas Nacionālās bibliotēkas attīstības stratēģija 2024.–2028. gadam](#)

[International Evaluation of Scientific Institutions Activity Panel Report: Humanities](#)

[Nacionālās attīstības plāns NAP2027](#)

[Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2021.–2027.gadam](#)

[Zinātniskās darbības likums](#)

[Noteikumi par Latvijas zinātnes nozaru grupām, zinātnes nozarēm un apakšnozarēm](#)

[Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027.gadam](#)

[Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2021.–2027.gadam](#)

[Bibliotēku nozares stratēģija 2023.–2027. gadam](#)

[Literatūras un grāmatniecības nozares stratēģija 2021.–2027. gadam](#)

[Latvijas atvērtās zinātnes stratēģija 2021.–2027.gadam](#)